

آثار حقوقی و تجاری عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی

*The Effects of Legal and Commercial Membership of
Iran in The World Trade Organization*

نسرین براتی

سمیه محمدی

سمیرا محمدی

سرشناسه: براتی، نسرین، ۱۳۶۶
 عنوان و نام پدیدآور: آثار حقوقی و تجاری عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی.
 مشخصات نشر: تهران: پارسینه، ۱۳۹۴.
 مشخصات ظاهری: ۹۵ ص.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۶۹-۳۴-۰
 وضعیت فهرست‌نویسی: فیای مختصر
 یادداشت: فهرست‌نویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است.
 یادداشت: کتابنامه
 شناسه افزوده: محمدی، سمیه، ۱۳۶۳.
 شناسه افزوده: محمدی، سمیرا، ۱۳۷۰.
 شماره کتابشناسی ملی: ۲۸۴۶۹۵۲

نام کتاب: آثار حقوقی و تجاری عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی
 مؤلفین: نسرین براتی، سمیه محمدی، سمیرا محمدی
 ناشر: پارسینه
 ویراستار: عبدالرحمان علیزاده
 صفحه‌آرا: عبدالرحمان علیزاده
 چاپ و صحافی: مجتمع چاپ اول
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۶۹-۳۴-۰
 نوبت چاپ: اول - بهار ۱۳۹۴
 شمارگان: ۵۰۰ نسخه
 قیمت: ۶۷۰۰۰ ریال

حق چاپ این اثر، برای مؤلفین محفوظ است

دفتر مرکزی: تهران، خیابان ۱۲ فروردین، کوچه بهشت آیین، پلاک ۳۴، نشر پارسینه

تلفن تماس: ۶۶۹۶۸۸۸۵

فهرست مطالب

پیش‌گفتار.....	۹
----------------	---

فصل اول: پیشینه و تکامل تجارت بین‌الملل در حوزه صادرات و واردات

مقدمه.....	۱۲
گفتار اول: مکتب لیبرالیسم اقتصادی یا نظریه تجارت آزاد.....	۱۴
بند اول: نظریه مزیت مطلق.....	۱۶
بند دوم: نظریه مزیت نسبی.....	۱۷
بند سوم: نظریات اقتصاددانان لیبرال.....	۲۱
گفتار دوم: مکتب ناسیونالیسم اقتصادی یا نظریه حمایت‌گرایی.....	۲۳

فصل دوم: صادرات و واردات

مقدمه.....	۳۲
گفتار اول: اهداف صادرات و واردات.....	۳۳
بند اول: بهبود کیفیت کالاهای واحدهای تولیدی.....	۳۳
بند دوم: تولید به مقیاس اقتصادی.....	۳۴
بند سوم: تامین درآمد ارزی در نتیجه رشد و توسعه اقتصادی.....	۳۴
بند چهارم: ایجاد اشتغال در کشور.....	۳۴
بند پنجم: تامین نیازهای وارداتی.....	۳۵
بند ششم: بهبود رابطه مبادله تجارت خارجی کشور.....	۳۵

بند هفتم: تلاش در جهت ایجاد توازن مطلوبتر در تراز بازرگانی خارجی.....	۳۶
گفتار دوم: اهداف وضع مقررات ناظر بر صادرات و واردات.....	۳۶
بند اول: کسب درآمد.....	۳۷
بند دوم: حمایت از حقوق مصرف کننده و جلوگیری از رقابت های ناسالم.....	۳۷
بند سوم: حمایت از صنایع نوپا.....	۳۸
بند چهارم: حفظ اشتغال.....	۳۹

فصل سوم: شناخت سازمان تجارت جهانی

مقدمه.....	۴۲
گفتار اول: تشکیل سازمان تجارت جهانی.....	۴۲
گفتار دوم: اهداف و اصول سازمان تجارت جهانی.....	۴۴
بند اول: اهداف سازمان تجارت جهانی.....	۴۵
بند دوم: اصول سازمان تجارت جهانی.....	۴۶
اصل تضمین آزادی تجاری بین اعضا.....	۴۶
کاهش تعرفه های گمرکی.....	۴۷
الغای کلیه تبعیض های تجاری.....	۴۷
شفافیت بخشیدن به مقررات تجاری.....	۴۸
گفتار سوم: عضویت در سازمان تجارت جهانی و فواید آن.....	۴۸
بند اول: عضویت در سازمان تجارت جهانی.....	۴۸
بند دوم: مزیت های عضویت در سازمان تجارت جهانی.....	۵۰
مزیت های حوزه منسوجات و پوشاک.....	۵۱
مزیت های حوزه کشاورزی.....	۵۱
مزیت های ناظر بر اقدامات ضد دامپینگ و جبرانی.....	۵۲
مزیت های راجع به اقدامات حفاظتی.....	۵۲
گفتار چهارم: پیوستن ایران به سازمان تجارت جهانی.....	۵۳
بند اول: فرآیند پیوستن.....	۵۳
بند دوم: ایران و فرآیند پیوستن.....	۵۵

فصل چهارم: مقررات صادرات و واردات ایران و الزامات حقوقی سازمان تجارت جهانی

۵۸	 مقدمه
۶۰	 گفتار اول: اصل حمایت از تولیدات داخلی
۶۴	 گفتار دوم: اصل محدودیت وارداتی
۶۵	 بند اول: موافقت‌نامه عمومی تعرفه و تجارت
۶۷	 بند دوم: موافقت‌نامه رویه‌های صدور مجوز ورود
۷۰	 بند سوم: موافقت‌نامه ارزش‌گذاری گمرکی
۷۱	 روش ارزش‌گذاری از طریق عوارض گمرکی معین
۷۱	 روش ارزش‌گذاری از طریق عوارض گمرکی مبتنی بر ارزش
۷۱	 عوارض گمرکی مختلط یا مرکب
۷۲	 تعیین ارزش گمرکی کالا با روش معاملاتی
۷۳	 تعیین ارزش گمرکی کالا یا روش ارزش معاملاتی کالای همسان
۷۳	 تعیین ارزش گمرکی کالا با روش ارزش معاملاتی کالای مشابه
۷۳	 تعیین ارزش گمرکی کالا با روش نقصانی یا قیاسی
۷۴	 تعیین ارزش گمرکی کالا با روش محاسباتی
۷۴	 تعیین ارزش گمرکی کالا با روش توسل به روش‌های پیشین

فصل پنجم: آثار حقوقی و تجاری الحاق در زمینه مقررات صادرات و واردات

۷۸	 مقدمه
۷۸	 گفتار اول: آثار حقوقی
۷۹	 گفتار دوم: آثار تجاری
۸۰	 نتیجه‌گیری
۸۴	 پیوست: قانون مقررات صادرات و واردات
۹۲	 منابع

تشکیل سازمان جهانی تجارت^۱ در سال ۱۹۹۵ یکی از تحولات مهم اواخر قرن بیستم است. الحاق به این سازمان مستلزم متعهد شدن به یکسری مقررات و اصولی است که در موافقتنامه سازمان منعکس می‌باشد. در موضوعات مرتبط با تجارت جهانی، سازمان جهانی تجارت و موافقتنامه‌های آن نقش قانون اساسی در نظام‌های ملی را ایفا می‌کند و همانطور که مجالس قانون‌گذاری حق ندارند با وضع قوانین عادی اصول مطرح شده در قانون اساسی خود را نقض کنند همین طور سیاست و تدابیر اقتصادی و تجاری یک کشور نباید اصول، تعهدات و مقررات سازمان جهانی تجارت را نقض کند. بنابراین نقش سازمان جهانی تجارت ایجاد ثبات در مقررات و اصول تجارت خارجی کشورهای عضو است تا کشورها نتوانند برای نیل به اهداف کوتاه مدت و آنی خود سیاست‌هایی اتخاذ کنند که موجب بحران اقتصادی در سطح بین‌الملل شود. سازمان جهانی تجارت مکانیزمی است که به کشورها امکان می‌دهد تا ضمن پایه‌گذاری سیاست‌های اقتصادی و تجاری خود براساس اصول و مقررات حقوقی، به این سازمان بپیوندند. براساس مقررات این سازمان، هر دولت یا قلمرو گمرکی مستقلی که در اداره روابط تجاری خارجی و سایر امور پیش بینی شده در موافقتنامه تأسیس سازمان جهانی تجارت و موافقتنامه‌های تجاری چند جانبه خود مختاری کامل داشته باشد می‌تواند طبق شرایطی که میان کشور یا قلمرو گمرکی و سازمان مورد توافق قرار می‌گیرد به آن ملحق شود (ماده ۱۲ موافقتنامه تأسیس سازمان جهانی تجارت). علاوه بر تعهدات کلی در موافقتنامه‌های سازمان جهانی تجارت که مبتنی بر یکسری اصول بنیادین همچون رقابت آزاد، تجارت منصفانه، عدم تبعیض می‌باشد هر عضو سازمان موظف به رعایت تعهداتی است که به هنگام مذاکره با سازمان در قالب پروتکل‌های الحاقی پذیرفته است. به جز این تعهدات که به مجرد عضویت در سازمان برای هر عضو ایجاد می‌شود اعضاء ضمناً مکلفند انطباق قوانین، آیین‌نامه‌ها و رویه‌های اداری خود با تعهداتشان طبق موافقتنامه‌های فوق‌الذکر و پروتکل الحاقی را تضمین نمایند.

با توجه به مراتب فوق در صورت الحاق جمهوری اسلامی ایران به سازمان جهانی تجارت، الزاماتی در زمینه رعایت یکجای موافقتنامه‌های تجارت چند جانبه و تطبیق قوانین داخلی با آنها بوجود می‌آید. از جمله قوانین اصلی کشور که بازرگانی خارجی براساس آن جریان می‌یابد قانون مقررات صادرات و واردات مصوب ۱۳۷۲ و آیین‌نامه اجرایی آن (فروردین ماه ۱۳۷۳) و جداول تعرفه ضمیمه آن است که هر ساله تغییر می‌یابد. حال آنچه باید به آن توجه شود و مورد بررسی قرار گیرد این است که آیا قانون مقررات صادرات و واردات به عنوان اصلی‌ترین قانون در این زمینه با توجه به موافقتنامه‌های سازمان جهانی تجارت و اصول بنیادین آن

یک قانون مناسب است و نیاز به اصلاح ندارد یا اینکه قانونی است که با توجه به همین اصول و موافقت‌نامه‌ها دارای نارسایی‌هایی است و اجتناب‌ناپذیر است؟

با یک نگاه کلی و اجمالی به مقررات صادرات و واردات و بررسی آن با توجه به اصول بنیادین سازمان جهانی تجارت به این نتیجه می‌رسیم که این مقررات در مواردی با اصول مذکور ناسازگار و در مواردی مغایر هستند. برای مثال می‌توان به ماده ۱۱ موافقت‌نامه تاسیس سازمان جهانی تجارت اشاره کرد که حسب آن اعضا نباید هیچ محدودیتی را از طریق سهمیه‌بندی مجوزهای صادراتی و وارداتی یا از طرق دیگر در مورد ورود هر محصولی از کشور عضو دیگر وضع کند (اصل رقابت آزاد) به جز تعرفه‌های تعیین شده و احتمالاً برخی محدودیت‌های مجاز که قبلاً مورد توافق قرار گرفته است. با این حال در اجرای سیاست تحدید واردات، محدودیت‌های وارداتی به صورت گوناگون در قانون صادرات و واردات ایران دیده می‌شود که با ماده ۱۱ موافقت‌نامه مذکور در تعارض است. از جمله این محدودیت‌ها می‌توان به تحدید ورود برخی از کالاها (ماده ۲)، اولویت حمل کالاهای وارداتی با وسیله نقلیه ایرانی (ماده ۶)، ثبت سفارش (ماده ۸) و قیمت‌گذاری کالاهای مستعمل بر پایه قیمت کالاهای مشابه نو (تبصره ماده ۴۲ آیین‌نامه اجرایی این قانون) اشاره کرد.

دغدغه اصلی این کتاب بررسی چگونگی تنظیم قواعد و مقررات داخلی در زمینه صادرات و واردات کالاها و خدمات در راستای پیوستن به سازمان تجارت جهانی است. ایران که در سال ۱۳۸۲ درخواست عضویت به این سازمان را به سازمان تجارت جهانی ارائه کرده است در حال حاضر عضو ناظر این سازمان تلقی می‌گردد و مکلف است تمام تلاش خود را برای یکسان و یا مشابه‌سازی قوانین خود به خصوص در زمینه صادرات و واردات به منصفه ظهور برساند.